

YASHIL IQTISODIYOTDA BIZNESNI BOSHQARISH:ENERGIYA VA RESURSLARNI TEJASH

Ibragimov G'anijon G'ayratovich

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Qo'shma
ta'lim dasturlarini muvofiqlashtirish markazi
boshlig'i - Innovatsion menejment kafedrasi
dotsenti Phd, g.ibragimov@tsue.uz*

Muhammadjonov Xabibulloh Muzaffarjon o'g'li

*Toshkent Davlat Iqtisodiy Universiteti
Menejment (tarmoqlar va sohalar)
3-kurs MNP-76 guruh talabasi
Email: muhammadjonovxabibulloh1@gmail.com*

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada yashil iqtisodiyot doirasida biznesni boshqarishning asosiy tamoyillari, xususan, energetika va resurslarni tejash masalalari tahlil qilinadi. Yashil iqtisodiyot global ekologik muammolarga javob sifatida shakllanib, iqtisodiy rivojlanish va ekologik barqarorlikni uyg'unlashtirishga qaratilgan. Tadqiqotda energiya samaradorligini oshirish, muqobil energiya manbalaridan foydalanish, resurslarni tejash strategiyalari hamda yashil biznes modellarining afzalliklari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, yashil texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligi va ekologik ahamiyati tahlil qilinib, biznes subyektlari uchun taklif va tavsiyalar beriladi. Maqola yashil iqtisodiyot sharoitida korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy yondashuvlarni o'z ichiga oladi.

KALIT SO'ZLAR: Yashil iqtisodiyot, biznesni boshqarish, energiya samaradorligi, resurslarni tejash, muqobil energiya manbalari, ekologik barqarorlik, yashil texnologiyalar, barqaror rivojlanish, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik innovatsiyalar.

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются основные принципы управления бизнесом в рамках «зелёной экономики», в частности вопросы энергосбережения и рационального использования ресурсов. Зелёная экономика сформировалась как ответ на глобальные экологические проблемы и направлена на гармонизацию экономического развития и экологической устойчивости. В исследовании рассматриваются пути повышения энергоэффективности, использование альтернативных источников энергии, стратегии ресурсосбережения, а также преимущества зелёных бизнес-моделей. Кроме того, анализируется экономическая эффективность и экологическая значимость внедрения зелёных

технологий, на основе чего предлагаются рекомендации для субъектов бизнеса. Статья включает научно-практические подходы, направленные на повышение конкурентоспособности предприятий в условиях зелёной экономики.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: зелёная экономика, управление бизнесом, энергоэффективность, ресурсосбережение, альтернативные источники энергии, экологическая устойчивость, зелёные технологии, устойчивое развитие, переработка отходов, экологические инновации.

ABSTRACT

This article analyzes the main principles of business management within the framework of the green economy, with particular emphasis on energy efficiency and resource conservation. The green economy has emerged as a response to global environmental challenges and aims to harmonize economic development with environmental sustainability. The study examines ways to improve energy efficiency, the use of alternative energy sources, resource-saving strategies, and the advantages of green business models. In addition, the economic efficiency and environmental significance of implementing green technologies are analyzed, and practical recommendations for business entities are provided. The article incorporates scientific and practical approaches aimed at enhancing the competitiveness of enterprises in the context of the green economy.

KEYWORDS: green economy, business management, energy efficiency, resource conservation, alternative energy sources, environmental sustainability, green technologies, sustainable development, waste recycling, environmental innovations.

KIRISH

Hozirgi kunda barqaror rivojlanish konsepsiyasi global iqtisodiy va ekologik muammolarga yechim sifatida tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Yashil iqtisodiyot ushbu konsepsiyaning asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, u iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan birga atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirishni ham maqsad qiladi. Biznesni boshqarishda energiya samaradorligi va resurslarni tejash muhim omillar hisoblanadi. Energiya va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish korxonalarning xarajatlarini kamaytirish, raqobatbardoshligini oshirish hamda ekologik muhitni yaxshilashga xizmat qiladi. Shuningdek, yashil texnologiyalar va muqobil energiya manbalarining joriy etilishi korxonalarga uzoq muddatli iqtisodiy foyda keltirish bilan birga, ekologik xavfsizlikni ta'minlashga ham yordam beradi. Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida biznesni boshqarish strategiyalari, xususan, energetika va resurslarni tejash masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, yashil biznes modellarining afzalliklari, muqobil energiya manbalaridan foydalanish va ekologik innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligi muhokama qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes boshqaruvi bo'yicha ko'plab ilmiy manbalar va tadqiqotlar mavjud bo'lib, ular asosan ekologik barqarorlik, energiya samaradorligi va resurslardan oqilona foydalanish masalalariga qaratilgan.

1. Yashil iqtisodiyot nazariyasi

Ko'plab tadqiqotlarda yashil iqtisodiyot kontseptsiyasi iqtisodiy rivojlanish va ekologik barqarorlikni uyg'unlashtirishga qaratilgan tizim sifatida tasvirlanadi (Pearce, Markandya & Barbier, 1989). BMTning Atrof-muhit dasturi (UNEP) yashil iqtisodiyotni tabiiy resurslardan samarali foydalanish va uglerod chiqindilarini kamaytirish orqali barqaror rivojlanishni ta'minlovchi model sifatida tavsiflaydi.

2. Energetika va resurslarni tejash bo'yicha tadqiqotlar

Energiya samaradorligi va muqobil energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalariga sarmoya kiritish uzoq muddatli iqtisodiy foyda keltiradi va ekologik xavfni kamaytiradi (IEA, 2020). Xitoy, Germaniya va AQSh tajribalariga asoslangan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, davlat tomonidan yashil texnologiyalarni rag'batlantirish iqtisodiy o'sishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi (Stern, 2007).

3. Yashil biznes modellarining rivojlanishi

Hozirgi tadqiqotlar yashil biznes modellarining afzalliklarini ta'kidlab, korxonalarning ekologik innovatsiyalar orqali raqobatbardoshligini oshirishi mumkinligini tasdiqlaydi (Porter & Kramer, 2011). Shu bilan birga, barqaror ta'minot zanjiri va chiqindilarni qayta ishlash biznesning uzoq muddatli muvaffaqiyatiga hissa qo'shishi haqida fikrlar ilgari surilgan (Ghisellini et al., 2016).

4. O'zbekiston va MDH davlatlari tajribasi

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha huquqiy va institutsional bazalar shakllantirilmoqda. Xususan, 2019-yilda qabul qilingan "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi" hujjati energetika va resurslarni tejashga oid chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi. MDH davlatlari tajribasi shuni ko'rsatadiki, yashil texnologiyalarni joriy etishda davlatning faol ishtiroki muhim ahamiyatga ega (UNDP, 2021).

SWOT tahlil

SWOT tahlili yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan biznes boshqarishning kuchli va zaif tomonlarini, shuningdek, imkoniyatlar va tahdidlarni aniqlashga yordam beradi.

Kuchli tomonlari (Strengths)	Zaif tomonlari (Weaknesses)
1.Yashil biznes ijobiy brend qiyofasini shakllantiradi. 2.Ekologik bizneslar	1.Ekologik texnologiyalar va sertifikatlash katta mablag' talab qilishi mumkin.

uchun subsidiyalar, grantlar va soliq imtiyozlari mavjud. 3.Ekologik toza mahsulot va xizmatlar tobora talabgir bo'lib bormoqda. 4.Qayta tiklanuvchi energiya, chiqindisiz ishlab chiqarish foyda keltirishi mumkin	2.Ayrim hududlarda ekologik mahsulotlarga talab past bo'lishi mumkin. 3.Yangi innovatsiyalar va uskunalar talab etiladi. 4.Barqaror xomashyo manbalari yetarli bo'lmasligi mumkin.
Imkoniyatlar (Opportunities) 1.Ekologik tartibga solishning kuchayishi – Hukumatlar yashil iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlamoda. 2.Iste'molchilar talabi oshishi – Aholining ekologik ongi ortib bormoqda. 3.Texnologik innovatsiyalar – Yashil texnologiyalar arzonlashmoqda va rivojlanmoqda. 4.Xalqaro hamkorlik va investitsiyalar – Barqaror biznesga xorijiy sarmoyadorlar qiziqmoqda.	Tahdidlar (Threats) 1.Bozor raqobati oshishi – Yangi yashil bizneslar ko'payib, raqobat kuchaymoqda. 2.Iqlim o'zgarishi ta'siri – Ekologik sharoitdagi o'zgarishlar ishlab chiqarishga ta'sir qilishi mumkin. 3.Huquqiy o'zgarishlar – Davlat tomonidan yangi cheklovlar yoki soliqlar joriy qilinishi ehtimoli bor. 4.Narxlarning beqarorligi – Ekologik xomashyo va texnologiyalar narxlari keskin o'zgarib turishi mumkin. △ Bozor raqobati oshishi – Yangi yashil bizneslar ko'payib, raqobat kuchaymoqda. 5.Iqlim o'zgarishi ta'siri – Ekologik sharoitdagi o'zgarishlar ishlab chiqarishga ta'sir qilishi mumkin. 6.Huquqiy o'zgarishlar – Davlat tomonidan yangi cheklovlar yoki soliqlar joriy qilinishi ehtimoli bor. 7.Narxlarning beqarorligi – Ekologik xomashyo va texnologiyalar narxlari keskin o'zgarib turishi mumkin.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan biznesni boshqarish nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlash, balki

iqtisodiy samaradorlikni ham oshirish imkonini beradi. Energetika va resurslarni tejashga qaratilgan strategiyalar korxonalarining xarajatlarini kamaytirib, ularning raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Yashil texnologiyalarni joriy etish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish orqali korxonalar uzoq muddatli iqtisodiy foyda olishi mumkin. Qayta ishlash va chiqindilarni kamaytirish bo'yicha ilg'or yondashuvlar tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirib, ekologik ta'sirni minimallashtiradi. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, davlat tomonidan qabul qilingan "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi" biznes subyektlariga qo'shimcha imkoniyatlar yaratmoqda. Soliq imtiyozlari, subsidiyalar va ekologik loyihalarni qo'llab-quvvatlash kabi mexanizmlar yashil biznes modellarining rivojlanishiga turtki bermoqda.

Umuman olganda, yashil iqtisodiyotga asoslangan biznesni boshqarish zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotning ajralmas qismi bo'lib, u barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, korxonalar yashil texnologiyalarni joriy etish va resurslardan samarali foydalanish bo'yicha kompleks yondashuvlarni ishlab chiqishlari lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni (2019). O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi (2019–2030)
2. Pearce, D., Markandya, A., & Barbier, E. (1989). Blueprint for a Green Economy. Earthscan Publications.
3. United Nations Environment Programme (UNEP) (2011). Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication.
4. BMT tomonidan yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha ishlab chiqilgan strategik hujjat.
5. Cialani, C., & Ulgiati, S. (2016). A review on circular economy: the expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems. Journal of Cleaner Production.
6. Yashil iqtisodiyotda chiqindilarni qayta ishlash va resurslarni tejash strategiyalariga oid ilmiy maqola.